

нормативно-правових актів про окремі види договорів, що є проявом правової конкретизації. У зв'язку з цим слід звернути увагу на небезпеку переростання конкретизації правового регулювання певних відносин у казуїстичне (на прикладі відносин приватизації). Норми ЦК України про окремі види зобов'язань (розділ III книги п'ятої) доповнюють спеціальну регламентацію господарських договорів у передбачених ГК України випадках.

На відміну від цивільно – правових зобов'язань, головною рисою яких вважається формально – юридична рівність кредитора і боржника, особливості господарських договірних зобов'язань, які мають враховуватися при їх правовому регулюванні, полягають у тому, що кредитор та боржник:

1. можуть мати різний статус, перебуваючи у стані субординації (суб'єкт господарювання – суб'єкт організаційно – владних повноважень);

2. можуть перебувати у стані фактичної (економічної) нерівності.

Підсумовуючи, слід зазначити, що найважливішою ознакою, яка впливає на визначення правової природи договірних зобов'язань між господарюючими суб'єктами саме є особливий суб'єктний склад господарського договору. Оскільки відповідно до ст.179 ГК України господарсько – договірними зобов'язаннями є майново-господарські зобов'язання, які виникають між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і не господарюючими суб'єктами – юридичними особами на підставі господарських договорів, то для визнання договору господарським необхідно, щоб хоча б одна із сторін мала статус суб'єкта господарювання. Відповідно, норми ЦК України про договори співвідносяться із нормами ГК України про договори як загальні та спеціальні.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 07 березня 2018 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 07 березня 2018 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник. - К.: Правова єдність, 2009. – 766 с.
4. Договірне право України. Загальна частина: Навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К., 2008. - С. 275.
5. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності : навч. посіб. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К., 2008. – 576 с.

УДК 349.414

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Оверковська Т.К. – к.ю.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

Аграрний сектор економіки України покликаний забезпечувати продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни. Проте останнім часом спостерігається зниження якості сільськогосподарської продукції, що відбувається за умов погіршення екологічного стану сільськогосподарських угідь та зниження родючості ґрунтів – незамінного джерела життєзабезпечення країни та основи добробуту населення [1, с. 22].

Підтвердженням цього є той факт, що посилилися процеси деградації ґрунтового покриву, що зумовлено техногенним забрудненням. Найбільшу небезпеку для навколишнього природного середовища становить забруднення ґрунтів радіонуклідами, важкими металами, збудниками хвороб. Також на якісний стан земельних ресурсів впливають гідрометеорологічні та небезпечні екзогенні геологічні процеси і явища (селі, зсуви, обвали,

просідання ґрунту тощо), які поширені більш як на 50 відсотках території [2]. Крім того, протягом останніх років залишається недостатньо дієвим встановлення на законодавчому рівні природоохоронних обмежень у використанні земель шляхом здійснення ефективного землеустрою. Саме тому одним із важливих принципів державної політики у сфері охорони земель є принцип пріоритету вимог екологічної безпеки у використанні землі як просторового базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва (ст. 3 Закону України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р. № 962-IV).

Останнім часом постає питання щодо підвищення ефективності землекористування, але за умови сталості екологічного стану земель та формування природоохоронного законодавства [3, с. 30]. У відповідності до чинного законодавства України стале землекористування зумовлює форму та відповідні

до неї методи використання земель, що забезпечують оптимальні параметри екологічних і соціально-економічних функцій територій (ст. 1 Закону України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 р. № 858-V).

У науковій літературі зазначається, що природоохоронне землекористування має забезпечувати економну експлуатацію природних ресурсів без перевищення допустимих (порогових) значень скорочення природних систем, відтворення з урахуванням перспективних завдань розвитку господарювання і збереження здоров'я людей [3, с. 30], тобто постає нагальна потреба щодо застосування заходів дієвого впливу еколого-правового характеру.

Варто зауважити, що еколого-правові аспекти сільськогосподарського землекористування зумовлюються багатьма чинниками. Зокрема, у відповідності до положень Закону України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р. № 962-IV такими чинниками можуть бути наступні: природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель (ст. 26); нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів (ст. 31); нормативи якісного стану ґрунтів, що встановлюються з метою запобігання виснаженню ґрунтів (ст. 32); нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах (ст. 33-1) та нормативи показників деградації земель та ґрунтів (ст. 34); встановлення вимог до землевласників і землекористувачів при здійсненні господарської діяльності на землях сільськогосподарського призначення (ст. 36) та інші.

Так, природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель включають: поділ земель за цільовим призначенням із урахуванням природних умов, агробіологічних вимог сільськогосподарських культур, розвитку господарської діяльності та пріоритет вимог екологічної безпеки; установлення вимог щодо раціонального використання земель відповідно до району (зони); визначення територій, що потребують особливого захисту від антропогенного впливу; установлення в межах окремих зон необхідних видів екологічних обмежень у використанні земель або ґрунтів з урахуванням їх геоморфологічних, природно-кліматичних, ґрунтових, протиерозійних та інших особливостей відповідно до екологічного району (зони) (ст. 26 Закону України «Про охорону земель»).

Згідно зі ст. 36 Закону України «Про

охорону земель» охорона земель сільськогосподарського призначення забезпечується на основі реалізації комплексу заходів щодо збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та родючості ґрунтів. При цьому, з метою охорони родючості ґрунтів та забезпечення еколого-правових аспектів сільськогосподарського землекористування, на землях сільськогосподарського призначення може бути обмежена діяльність щодо: 1) вирощування певних видів сільськогосподарських культур, застосування окремих технологій їх вирощування або проведення окремих агротехнічних операцій; 2) розорювання сіножатей, пасовищ; 3) використання деградованих, малопродуктивних, а також техногенно забруднених земельних ділянок; 4) необґрунтованого інтенсивного використання земель (ст. 37 Закону України «Про охорону земель»).

З точки зору реалізації еколого-правових аспектів у сфері сільськогосподарського землекористування Концепцією Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 року, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р, в якості одних із шляхів і способів розв'язання проблем щодо подальшого розвитку аграрного сектору встановлюється: 1) здійснення заходів боротьби з деградацією сільськогосподарських земель та опустелюванням, включаючи проведення моніторингу та агрохімічної паспортизації, консервації малопродуктивних і техногенно забруднених земель, запровадження енергозберігаючих та енергоощадних технологій, а також сучасних систем живлення, відновлення та розвитку систем меліорації; 2) вжиття заходів для зниження забруднення навколишнього природного середовища від надлишку біогенних речовин до рівня, який не завдає шкоди екосистемам та біорізноманіттю; 3) здійснення контролю за використанням та охороною земель сільськогосподарського призначення тощо.

Підтриманню екологічної рівноваги в сучасних умовах господарювання та попередити негативні тенденції у сфері сільськогосподарського землекористування, на нашу думку, має сприяти подальша екологізація аграрного виробництва. У довідникових джерелах екологізація виробництва розглядається як удосконалення існуючих і створення нових технологічних процесів, які повніше задовольняють принцип непорушення екологічної рівноваги. При цьому основними напрямками екологізації виробництва є розробка й наукове

обґрунтування нових технологічних процесів, оптимізація експлуатації природних ресурсів, їх комплексне й багаторазове використання, а також рекультивация природного середовища [4, с. 566].

Таким чином, еколого-правові аспекти зумовлюють використання земель сільськогосподарського призначення із

дотриманням вимог сталого землекористування шляхом застосуванням ґрунтозахисних технологій, мінімізації техногенного впливу на ґрунти та поліпшення їх якості, а також сприяють розвитку екологічно обумовлених виробничих систем у сфері аграрного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Ходаківська О. Органічне виробництво: світові тенденції та українські реалії. *Землепорядний вісник*. 2017. № 8. С. 22-27.
2. Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 413. *Урядовий кур'єр*. 2017. 17 червня (№ 112). С. 1-2.
3. Третяк В., Лобунько Ю. Поняття та сутність природоохоронного землекористування в умовах нових земельних відносин. *Землепорядний вісник*. 2015. № 3. С. 29-33.
4. Словарь-справочник по экологии / состав. К.М. Сытник и др. К. : Наукова думка, 1994. 665 с.

УДК: 342.2

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ

Письменна О.П. – к.ю.н., доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса

У світі завжди існувало й існує безліч різних теорій, що пояснюють процес виникнення і розвитку держави. Це цілком природно і зрозуміло, бо кожна з них відображає різні погляди і судження різних груп, шарів, націй і інших соціальних спільнот на даний процес. Для кожної нації чи народності поява власної держави - це свідчення і доказ переходу від первісного ладу (дикунства і варварства) до більш високого ступеню суспільного розвитку або від пригнобленого колоніального стану до справжньої самостійності і незалежності.

Розрізняють два основних шляхи виникнення держави: східний, азіатський (Єгипет, Вавилон, Китай, Індія та ін.) і європейський (Афіни, Рим). Держава у різних народів формувалися неоднаково. Розрізняють три основні форми виникнення держави, в яких поєдналися як загальні передумови, так і специфічні особливості, зумовлені історичними і географічними умовами: Афінська – держава і право виникли у класичній формі внаслідок вищезазначених причин. Римська – особливості виникнення держави і права характеризувалося боротьбою патрициїв (родової знаті) та плебеїв (прийшого населення). Германська – держава і право формувалися в процесі завоювання давніми германцями чужих територій, як необхідні засоби утримання та здійснення влади [3, с. 57].

Є чимало народів і націй, які створили свої держави тільки в ХХ столітті. Внаслідок певних історичних причин вони або ніколи не

мали власної держави, або втратили ранню державність і довгий час входили до складу інших багатонаціональних держав (наприклад, Україна в складі дореволюційної Росії). Багатьом із них вдалося домогтися власної державності в ХХ в. у результаті реалізації права націй на політичне самовизначення. Такі держави утворилися в процесі ліквідації імперій, колоній, суверенізації державно-подібних утворень [27, с. 138].

У юридичній літературі існують різноманітні концепції виникнення держави. Найбільш поширеними серед них є патріархальна, теологічна, договірна, історико-матеріалістична, психологічна, органічна, насильства, космічна, мусульманська.

1. Однією з перших, яка виникла в епоху античності у Давній Греції, а з часом набула своїх прихильників, стала патріархальна теорія. Сутність її полягає у твердженні, що держава походить від сім'ї та є наслідком історичного розвитку і розростання останньої. Абсолютна влада монарха – це продовження батьківської влади. Основними представниками названої теорії є Арістотель, Р. Фільмер, М. Михайлівський, М. Покровський та ін. На думку Аристотеля держава та право є результатом історичного розвитку патріархальної сім'ї, яка переходить у рід, плем'я, союз племен. Глава сім'ї стає главою держави, його влада визнається священною, непорушною [1, с. 85].

2. В епоху середньовіччя Августин і Ф. Аквінський обґрунтували теологічну теорію, за